

doops gezind plus

V o o r b i j

- 2 om te beginnen
- 3 vanuit de stilte
- 4-6 overdenking
Voorbij
- 7 open ruimte
Punt.
- 8 zegenrijk

VOORAF

Machteld Stam

Ik kom door de voordeur het kantoor van de ADS binnen, loop door de gang en ga de trap op. Boven, aan het einde van de gang, is de kamer van Henk Stenvers. Meestal staat de deur half open en zit hij achter zijn bureau.

Een vertrouwd beeld. Niet alleen voor mij, maar ook voor bezoekers van de ADS. Of ze nu een afspraak met hem hadden of niet, vaak staken ze hun hoofd om de deur. Om Henk te groeten of iets te vragen. De deur was ook weleens dicht.

Dan was Henk in bespreking of op een afspraak ergens in het land. De afgelopen maanden was de deur veel vaker gesloten. Vanwege de coronamaatregelen werd er veel thuis gewerkt.

Ik loop de trap op in de wetenschap dat Henk vandaag voor het laatst achter zijn bureau zit. Na zich achttien jaar met hart en ziel voor de doopsgezinde geloofsgemeenschap ingezet te hebben, gaat hij met pensioen. Dat zal wennen worden. Voor hem maar ook voor ons.

BOEK

Machteld van Woerden

goedheid

Graag had ik deze recensie willen beginnen met: 'Nu de coronacrisis voorbij is...' Maar helaas, de crisis duurt voort en daagt ons uit na te blijven denken over de manier waarop wij met elkaar omgaan, nu allerlei vanzelfsprekende gedragingen nog steeds niet mogelijk zijn.

Tijdens de eerste periode van de pandemie stierven er (te)veel ouderen in verpleeg- of verzorgingshuizen. En dat ook nog eens in grote eenzaamheid, omdat geliefden niet werden toegelaten. In die tijd namen

historicus en journalist Leo Fijen en klinisch psycholoog Manu Keirse de pen op om met elkaar van gedachten te wisselen over sterven in quarantaine en rouwen zonder persoonlijk afscheid. In hun boekje laten zij ons zien waar kansen liggen om elkaar bij te staan met wat zij noemen 'de kleine goedheid'. Het is nooit te laat om ons te oefenen in die kleine goedheid. Belangrijk zijn het tijdig met elkaar delen van vier kleine, maar o zo belangrijke boodschappen: sorry; ik vergeef je; ik dank je en ik hou van je! Een bemoedigend klein boekje.

Het wonder van de kleine goedheid in tijden van eenzaam sterven en beperkt afscheid, Manu Keirse & Leo Fijen, uitgeverij Adveniat, € 14,90

COLOFON

Doopsgezind Plus is een liturgische, pastorale uitgave van de Algemene Doopsgezinde Sociëteit.

Doopsgezind Plus verschijnt zes keer per jaar, in het hart van het magazine *Doopsgezind NL*.

Redactie Kalle Brüsewitz, Marijke van Duin, Ruud Mulder, Jeannette den Ouden, Machteld Stam & Machteld van Woerden

Ontwerp & opmaak Susan de Loor, Kantoordeloor Haarlem

Druk GBU printmedia

Oplage 5.425

Papier G-Print 115 grams, Papyrus, FSC-gecertificeerd

Contact redactie
Singel 454 | 1017 AW Amsterdam
T 020 623 09 14 | dn@doopsgezind.nl
www.doopsgezind.nl

© ADS 2020

Voor, bij

*Nu voorbij lijkt te zijn
het gewoon samen
naast elkaar
gaan.*

*Nu we hunkeren
naar omhelzen
elkaars handen
vasthouden.*

*Goede God,
wilt u nu voor
en bij ons zijn.*

Voorbij

Het zal ongeveer in de derde of vierde klas van de middelbare school zijn geweest dat ik 's avonds in mijn bed lag en piekerde over de volgende dag.

Een zwaar proefwerk waar veel van afhing, voorspelen voor een nieuwe pianolaar en een berg huiswerk die ik niet helemaal af had gekregen – en wat als ik de beurt kreeg bij het overhoren? En ineens realiseerde ik me: als ik morgenavond weer in mijn bed lig, dan is die dag voorbij! Hoe het ook zal verlopen, morgen om deze tijd is het voorbij. Ik voelde me zeer opgelucht.

Hoe die dag destijds verlopen is zou ik niet meer weten, maar de gedachte dat hij, hoe het ook zij, weer voorbij zou gaan was geruststellend. En ik nam me voor om dit steeds te bedenken als er iets spannends of vervelends stond te gebeuren: het gaat voorbij. In de stoel bij de tandarts, spanning voor mijn rijexamen, stress voor het eindexamen: dit gaat voorbij!

Totdat ik niet lang daarna me op een hele fijne dag ineens realiseerde dat ook die dag voorbij zou gaan. En dat stelde me helemaal niet gerust, integendeel. Terwijl het een paar tellen daarvoor nog gewoon een hele fijn dag was geweest, was er ineens een soort schaduw overheen komen te hangen. Alles gaat dus voorbij, realiseerde ik me,

en ikzelf ga ook voorbij. Laat ik dan maar proberen om zoveel mogelijk in het nu te leven. Want nu is nu. Nog weer veel later zag ik in dat dit soort gedachten en ervaringen te maken heeft met wat 'volwassen worden' heet.

Als predikant heb je het voorrecht om af en toe aanwezig te mogen zijn bij mensen wier leven bijna voorbij is. Je zit dan aan een bed en samen kijk je naar iemands leven. Naar wat gewoon pech is geweest of een verkeerde keuze, en ook naar geluk en eigen verdienste. Samen kijk je daarnaar, wegen mensen hun leven voor het aangezicht van de Eeuwige en proberen zich daartoe te verhouden. Tot hun eigen leven, en tot de Eeuwige, de eeuwigheid. Zeer intense momenten zijn dat. Je voelt je dan heel klein en bescheiden en hoopt maar dat je, als je er zelf aan toe bent, dan óók zo dapper en helder kunt en durft te zijn om dat te doen. Want het is een zegen als mensen dat kunnen, voor henzelf en voor hun naasten. Maar je moet het wel durven. En kunnen.

En als het dan voorbij is, het leven, is er dan iets na? Onlangs zei een oude broeder op zijn sterfbed: 'Ik weet dat natuurlijk niet, niemand weet dat.

foto Bruno Aguirre

'misschien is er wel iets, daar doen verhalen de ronde over'

Eerlijk gezegd denk ik vaak van niet, denk ik dat er niets is. Maar dan ben ik er zelf ook niet meer, dus is dat niet zo erg. Maar misschien is er wel iets, daar doen verhalen de ronde over. En misschien zie ik mijn overleden dochttertje dan wel weer, wie zal het zeggen. Dus, denkend over de dood: ik kijk er eerlijk gezegd wel een beetje naar uit. We zullen zien. Of niet.'

Oordelen over iemands gedachten ten aanzien van de vraag: 'Wat is er als het leven voorbij is', kan natuurlijk nooit. Want weten doen we niks, wij zien nu nog in een wazige spiegel, in raadsele. Al proberen we er in de gemeente op te vertrouwen dat God er ook nog is als wij er niet meer zijn – en dan zal het wel goed zijn, hoe het ook zij.

Vriendschap met de Eeuwige is eeuwige vriendschap, schreef Kuitert eens.

Over 'wat' als alles voorbij is, kunnen we alleen maar fantaseren. Wel is het zo, heb ik ervaren na zo'n vijftig jaar predikantschap, dat sommige fantasieën heilzaam kunnen zijn en andere minder. Wat ik bedoel is dat mensen vaak (en soms onbewust, onbedoeld) in het 'hiernumaals' consequenties trekken uit hun gedachten over een mogelijk hiernamaals. Zo zijn er mensen die dromen van een mooi gedekte feestelijke tafel straks, met genoeg eten voor allemaal, en iedereen mag aanzitten aan die tafel: arm en rijk, oud en jong, gezond en ziek, en alle kleuren van de regenboog. Deze mensen zullen

sommige fantasieën kunnen heilzaam zijn en andere minder

in hun leven nu waarschijnlijk ook al op die manier proberen te leven. En proberen ruimte te maken voor anderen, in hun hart en in hun huis en aan hun tafel. Net zoals er ook mensen zijn die denken dat er op een dag een oordeel wordt geveld, en dat degenen die dat verdienen hun terechte straf eindelijk niet meer zullen kunnen ontlopen.

Dat zijn degenen die in hun leven hier en nu vaak ook al geneigd zijn streng te oordelen. Over zichzelf en over anderen. En dat zou zomaar eens een onvruchtbare hiernamaalsfantasie kunnen zijn.

Een ontroerend verhaal over een vruchtbare hiernamaalsfantasie hoorde ik eens over twee oude joodse mannen, op een terras in Amsterdam. 'Denk jij dat er iets is, als het hier voorbij is?', vroeg de één aan de ander. 'Ik weet het niet', zei de ander.

'Wat denk jij?' 'Nou, ik denk dat het misschien wel net zo is als hier, nu. Wij samen, op een terrasje, aan de gracht in het zonnetje. En dat we dan niet hoeven te betalen.' De vriend moest er om lachen. 'En dat er dan allemaal mensen langskomen die we kennen', ging de één verder, 'en dat we dan gezellig een beetje praten met elkaar. En dat Hitler dan ook langskomt.' 'En wat doen we dan?' zei de ander, geschokt. 'Niks. Dan zetten wij gewoon ons gesprek voort.'

Wat een fantasie! Onmogelijk. Dat kan natuurlijk helemaal niet. Je verdriet voorbij, je gemis voorbij, je woede, je pijn en je angst voorbij. Voorbij je wraakgedachten, onvoorstelbaar. Maar wat zou het mooi zijn als het kon. Als je na zoveel te hebben meegemaakt zou kunnen denken dat er een moment zou zijn waarop ook dat allemaal voorbij was. En dat je nu al daar vanuit zou kunnen leven. +

Lied 252 – De avondwind draagt deze dag

*De avondwind draagt deze dag,
nog overvol van licht en duister,
op brede wieken van ons weg*

*en tilt die tot waar God hem telt
en van de zwaarte van de wereld
met liefdevolle hand bevrijdt.*

*Wat is een dag – een ademtocht!
Waar blijft het licht en waar het duister?
Een dankgebed, een hart dat zucht –*

*dan valt de nacht – en welbewaard
rust deze dag al in Gods handen,
waarin Hij alle tijden houdt*

Sytze de Vries

Punt.

Op een gegeven moment begin je het je echt te realiseren: ook dit gaat voorbij. Ook hier wordt een punt achter gezet.

Eerst praat je er nog wat afstandelijk over, het is pas over een paar jaar. Maar het komt steeds dichterbij. Dan ga je er nog even tegenop zien. Je gaat je verzetten. Wat je nog moet doen stel je nog even uit – dat kan straks ook wel – tot je voor je gevoel plotseling wel erg weinig tijd over hebt. Dan moet alles haast-je-rep-je. Een beetje panisch gevoel: het komt niet af, ik kan nog niet afsluiten, ik wil nog niet afsluiten. Geef me nog een beetje tijd! Maar de realiteit is onverbid-delijk. Het moment komt van-zelf, hoezeer je er ook tegenop ziet. Je kan met alles in je in verzet of ontkenning gaan, of boos worden op anderen, de staat, op God of wie of wat dan ook, maar de klok tikt door naar het moment.

En dan mag het besef komen. Het is goed dat er een punt gezet wordt. Het is goed om ruimte te maken. Je hebt gegeven wat je kan, maar er komt nu ruimte voor nieuwe dingen. Anderen gaan hun talenten inzetten om

weer verder te gaan. Het draait niet om jou, het hoeft niet af te zijn, anderen mogen de fakkel verder dragen, je hebt je steentje bijgedragen. Wat je hebt gedaan heb je gedaan met inzet, en het zal niet allemaal altijd even goed geweest zijn, maar dit was wat je te bieden had. Daar moet je het mee doen.

Door de nacht van strijd en zorgen schrijdt de stoet der pelgrims voort... (lied 801 uit *Zingen en bidden in huis en kerk*). De eerste regel is me wat te somber, het leven is niet alleen maar ellende. Maar die stoet der pelgrims spreekt me aan. Ik zie voor mij hoe je inschuift in die stoet, met voor je allen die voor zijn gegaan en achter je degenen die nog komen. Samen ben je op weg, geleid door de Geest. *Met een lied uit duizend monden... Door één Geest tesaam verbonden...*

Dat besef geeft ruimte om me eraan over te geven, en om over dat moment van 'voorbij' heen te kijken. Want nu kan ik gaan

denken aan wat er komt ná de punt. Dan mag ik mezelf overgeven aan wat er komt. Dan kan ik gaan accepteren en nieuwe perspectieven gaan zien. Dan kan ik gaan denken aan verlangens. 'Voorbij' maakt ook voor mij ruimte. Ruimte om afscheid te nemen, ruimte om nieuwe wegen te gaan.

Met een gerust hart en in vertrouwen kan ik het overlaten. Loslaten van wat was in het vertrouwen dat het verhaal verder gaat, dat het samen bouwen verder gaat. Want God laat niet los wat Zijn hand begonnen is. Misschien gaat het vervolg niet zoals ik me het had voorgesteld maar dat is niet erg, want vernieuwing in denken en doen is goed. En God laat ons ook niet los, je gaat nooit alleen. En ik mag blijven meebouwen vanaf een andere plek.

Dus zet in vertrouwen en met hoop de punt. Het gaat vanzelf voorbij. +

foto Ramon Philippo

foto Michal Vbra

Het is half mei 2020. Hij wordt opgebeld door zijn kleinzoon van zestien: ‘Opa, kijk eens naar buiten!’

Met moeite manoeuvreert hij de rolstoel zo voor het raam dat hij de ingang van het revalidatiecentrum kan zien. Daar staat zijn kleinzoon, die niet naar binnen mag, naar hem te zwaaien. Vanuit Huizen is de jongen naar opa in Naarden gefietst. De man zwaait zo hard mogelijk terug. ‘Opa, je moet nu snel naar beneden gaan, want ik heb iets voor je afgegeven. Maar het kan niet te lang wachten!’ De jongen lacht, stapt weer op zijn fiets en rijdt weg. Met een beetje hulp komt meneer even later aan bij de receptie. De receptioniste wacht hem lachend op. ‘Nou, het is nog net niet gesmolten hoor, alstublieft!’ Nooit eerder at hij zo’n lekker ijsje.

Het is begin juni 2020. De zon schijnt en alles is nog fris op de vroege zondagmorgen. Rondom de witte tent die op het grasveld voor het gebouw staat lopen mensen ijverig heen en weer. Onder de tent worden stoelen in een kring gezet; een grote tafel met een bos bloemen krijgt ook een plek. Grote geluidsboxen worden aangesloten. Kraaien vliegen heen en weer en een enkel konijntje rent over het gras naar een veilig plekje. Als het kwart over tien is komt in een stoet een aantal cliënten naar buiten, begeleid door zorgpersoneel. Eén van hen zingt zachtjes: ‘Kom, ga met ons en doe als wij...’

Dan komt er muziek uit de boxen. Het gospelkoor klinkt helder en zuiver in de buitenlucht: ‘*Oh Happy Day, oh Happy Day, when Jesus washed my sins away...*’ Personeel zingt en swingt mee, iedereen lacht, wat een bijzondere ervaring! Eindelijk zullen we met z’n zeventien een kerkdienst houden, in de buitenlucht. Na wekenlang geen dienst is nu weer iedereen welkom, hoewel we de vrijwilligers en de organist missen.

Het is augustus 2020. De corona-crisis was en is een heftige en verwarrende gebeurtenis. Ons zorgcentrum zat op slot en met tranen in de ogen keken we naar familieleden die voor het raam kwamen zwaaien. Mensen waren verdrietig, eenzaam, bang soms ook. Personeel werkte hard en onder druk. Het waren moeilijke tijden, en nog steeds is er veel spanning. Maar tussendoor zijn er prachtige momenten van verbinding en verrassing. Momenten van diepe dankbaarheid. Dankbaarheid voor iets dat altijd vanzelfsprekend was. Dankbaarheid voor alles wat wél kan.

Na afloop van de kerkdienst zei één van de aanwezigen: ‘Een dienst zo buiten geeft een heel directe verbondenheid met de Schepping en de Schepper. Je voelt je veel meer onderdeel van het grote geheel.’ Terwijl de kraaien luid kraaiend over ons heen vlogen kon ik alleen maar knikken. +